Hitit Üniversitesi ***Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***
Yıl 4, Sayı 1, Haziran 2011 (63-87)

TÜRKİYE'NİN ERKEN DÖNEM SANAYİLEŞME SERÜVENİ

*Hasan GÜLER**

Öz

Türkiye'deki sosyal bilimler geleneğinin, bazı konularda yerleşik ön kabulleri olduğu söylenebilir. Sanayileşme bunlardan biridir. Özellikle 1923–1950 dönemi, sanayileşme yazını içerisinde devletçi politikaların katı bir şeklide uygulandığı yıllar olarak tasvir edilmektedir. Bu görüşün haklılık payı olmakla birlikte, ayrıntıların analize katılmasını engelleme riski vardır. İşte biz de bu makalede, olabildiğince farklı bakış açılarını hesaba katarak, 1923–1950 arasındaki sanayileşme sürecinin nasıl bir güzergâhta hareket ettiğini anlama çabası içinde olacağız. Makalenin ilk başlığı altında ümmetten ulusa geçişteki kodların anlaşılması maksadı ile Batı deneyimindeki milliyetçilik düşüncesinden hareketle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini ve bu felsefenin günümüze kateden düşünsel etkilerini anlatmayı hedeflemekteyiz. İkinci başlığın içinde 1923–1930 yılları arasında genel kabulün dışında uygulamada ortaya çıkan görece liberal politikalara değinerek erken dönem sanayileşme sürecinin homojen bir bütünlük göstermediğini kanıtlamaya çalışacağız. Üçüncü başlık altında 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı sonrası devletin güçlü bir şekilde sanayinin çarklarını döndürmeye başlamasını anlatırken bunun katı bir devletçilik olarak algılanmayacak kadar karmaşık bir süreç olduğunu göstermeye çalışacağız. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yaparak makalemizi sonlandıracağız.

Anahtar Kelimeler: *Sanayi, Ulus-Devlet, Milliyetçilik, Korporatizm, Liberalizm*

The Adventure of the Early Industrialization in Turkey

Abstract

One can claim that the social science tradition in Turkey has settled pre-acceptance in some respects. In particular within the industrialization literature, the period 1923-1950 is depicted as years which the statist policies adamantly had been applied. Notwithstanding that this idea is right; there is a risk which prevents the detail from taking part in the analysis. Here in this article, by considering different outlooks as much as possible, we shall try to comprehend from what kind of route the industrialization process between 1923-1950 had proceeded. Under the first title of the article, our aim is to expound the philosophical idea of foundation of Republic of

* Doktora Öğrencisi, Mimar Sinan GSÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. (gulerhas@gmail.com)

Turkey and its intellectual influences exceeding to our time with reference to the nationalist thought within Western experiences with the intention of understanding the codes passing from the ummah to nation. In the second subtitle, by referring to the relative liberal politics between 1923-1930, which with the exception of general acceptance had appeared in practice, it will be proved that early period of industrialization process did not demonstrate homogenous integrity. Under the third subtitle, after 1929 World economical crisis, we will indicate that it is a complicated process which could not be conceived as a firm statist, while explaining that the state begins to turnover powerfully to the industrial wheel. Lastly, in the conclusion the article will be concluded with the general assessment.

Key Words: *Industry, Nation-State, Nationalism, Corporatism, Liberalism*

I. GİRİŞ

Bu makalede, Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönemi olarak adlandırdığımız 1923-1950 arasında yaşanan sanayileşme deneyimini anlamaya yönelik bir çabanın içinde olacağız. Böylesi bir çabanın baştan aşması gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Özellikle günümüz düşün atmosferine damgasını vuran siyasal ve ekonomik liberalizmin her türlü "devletçilik" uygulamasını şiddetli bir şekilde eleştiriye tabi tutması, geçmişe yönelik değerlendirmelerin sağlıklı bir biçimde yürütülmesini engellemektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi içinde baktığımızda, cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki devlet eliyle gerçekleştirilmeye çalışılan sanayileşme çabaları eleştirilerin en kristalize olduğunu dönemi oluşturmaktadır.

Devletin, aktör olarak güçlü bir şekilde yön verdiği erken dönemdeki sanayileşme çabaları bize göre iki perspektiften hareket etmektedir. Birincisi, muasır Batı medeniyetini yakalama, ikincisi ise, geleneksel toplumsal yapının çözülmesini sağlayarak modern bir öznenin inşası için gerekli atmosferi oluşturmaktır. Bundan dolayı bu dönemdeki sanayileşme sürecini açıklarken homojen bir devletçilik algısına yaslanarak gerçekleştirilen açıklama girişimlerinin meseleyi anlamda yetersiz kalacağını düşünmekteyiz.

Biz de bu makalenin sınırları içinde olabildiğince şablona kaçan açıklamalardan kaçınarak süreci açıklamaya çalışacağız. Bunu yaparken bu sürecin içinde yer alana bütün aktörlerin durumunu resmetmeyi düşünmekteyiz. Devletin yanında görece zayıf olan sermayedarların bu süreçteki yeri ve sanayinin kol gücünü oluşturan "işçilerin" durumunu anlatmayı amaçlamaktayız.

II. ULUS-DEVLETİN İNŞAASI

Ernest Gellner're göre 20. yüzyılda iki önemli şey meydana gelmiştir. Bunlardan birincisi, fiziksel doğa, gizemlerinin büyük bir kısmını açığa vurmuştur. İkincisi, toplumsal dünya ise bir zamanlar birçoklarında canlı olan inancın tersine